

Engelsk som andetsprog

AF LONE DYBKJÆR

Baggrunden for denne artikel er et ønske om, at Danmark fortsat kan klare sig som et af de bedste lande i verden, også i det globale samfund, og måske ligefrem sætte sit præg på udviklingen i det kommende århundrede. Vi har meget at byde på, men det hjælper alt sammen ingenting, hvis vi ikke er i stand til at fortælle om det. Med andre ord: kommunikere. Og her er dansk desværre ikke nok. Vi er nødt til at alliere os med et andet sprog. Det naturlige valg vil være engelsk.

Det er baggrunden for, at jeg – for at sætte tingene lidt på spidsen – har foreslået, at man skal starte engelskundervisningen allerede i børnehaveklassen. Jo tidligere man starter, jo nemmere er det at lære. Dermed har jeg åbenbart sendt en brandbombe ind i diskussionen om modersmålet kontra fremmedsproget. Men jeg mener ikke, at det ene behøver at udelukke det andet. Lidt provokerende kan man jo spørge: Hvorfor skal mennesker med anden etnisk baggrund end dansk være de eneste, der har en chance her i landet for at være tosprogede for alvor? Kan vi ikke i stedet tage ved lære af de erfaringer, som vi har i denne sammenhæng, bl.a. om hvor tidligt, man skal i gang med at lære dansk for rigtigt at kunne beherske det? Skal vi ikke acceptere, at udviklingen kræver, at vi alle er tosprogede? Nogle bliver det automatisk, fordi de er født af forældre, der ikke i generationer er opvokset her i landet, eller fordi de vokser op i udlandet. Andre kan kun blive det, dersom de får nogle gode muligheder i skolen. Bemærk, at jeg dermed også har sagt, at det

ikke nødvendigvis er sådan, at børn med anden etnisk baggrund end dansk, også skal have et tredje sprog i en meget tidlig alder.

Denne optakt betyder ikke, at man ikke skal beherske det danske sprog. Det er meget vigtigt, hvad enten man tilhører den 'lyserøde race' eller ikke. Jeg tror – måske desværre – at de fleste danskere kun synes, at man er dansk, hvis man behersker sproget. For nylig mødte jeg to unge mennesker; den ene med en anden etnisk baggrund (dejlign mulat) og født i København, den anden lyserød og født i Jylland. Havde det ikke været for udseendet ville jeg have været fuldstændig overbevist om, at den første var den "oprindelige" dansker, for han talte pæredansk – københavnsk, hvorimod den anden fra Jylland havde en svag accent! Med andre ord en dialekt! Tilbage til alvoren: Sproget gjorde, at jeg synes, han var dansk, og jeg var ikke i tvivl. Og mon ikke det generelt er sådan? At vi danskere, som nu engang kun udgør fem millioner mennesker, mener, at de, der vil kalde sig danskere, også skal kunne tale perfekt dansk. Det skyldes selvfølgelig, at det stort set kun er danskere, der kan tale dansk. Tidligere tider rummede personer født uden for Danmark, som beherskede sproget. F.eks. havde Island dansk som andet sprog. Nu er det engelsk.

Lad os tage endnu et eksempel. Der er mange gode grunde til, at danskerne holder meget af Prinsesse Alexandra. Og har taget hende til deres hjerter. Men mon ikke en lille del af det skyldes, at hun har villet lære sig dansk så dygtigt, som hun har?

Der er med andre ord ingen som helst tvivl om, at det danske sprog spiller en væsentlig rolle for os danskere. Det er en meget vigtig del af vores danske identitet. Spørgsmålet er blot, om vi ikke kan supplere vores danske identitet med et nyt sprog, og dermed også signalere, at vi både ønsker at være danskere og verdensborgere? Behøver det, at vi tager engelsk til os som et muligt andetsprog, at betyde, at vi mister det danske sprog, og at vi ikke længere er danske? Det tror jeg ikke.

Hvis vi vil markere os i en global verden, er det afgørende, at vi mestrer engelsk på et meget højt niveau. Engelsk kan og vil aldrig kunne erstatte vores modersmål. Men er vi ikke dygtige nok til engelsk, kommer Danmark under gevaldigt pres i fremtiden. Fordi så vil det blive sværere at fastholde og udvikle den danske velfærdsmodel.

Argumenterne mod at starte tidligere i Folkeskolen med engelsk undervisningen er, at børnene skal have deres begrebsverden i orden på dansk, før de kaster sig over et fremmedsprog. Det argument var baggrunden for, at man i min tid først kunne starte i 6. klasse. Det blev så ændret til 5. klasse og senere 4. klasse. Og nu har undervisningsministeren så foreslået 3. klasse. Mig bekendt er der ikke nogen nye forskningsresultater, der siger, at 3. klasse er det rigtige. Formentlig kunne det lige så godt være 1. klasse eller børnehaveklassen.

Skulle vi ikke tage en fordomsfri diskussion om emnet? Hvor vi i langt højere grad inddrager de nye erfaringer, vi har med de tosprogede børn både her og i udlandet. Og med den tilgang til emnet, at samfundet forandrer sig, behovene for undervisningen ændrer sig. En diskussion om det danske sprogs betydning. Og også om de angreb som sproget udsættes for. Vi har her i landet en rimelig afslappet holdning til import af engelske ord. I modsætning til hvad man f.eks. har i Norge eller Frankrig, hvor man er meget opmærksom på engelske importord. Og derfor opfindes norske eller franske ord.

Vi diskuterer heller ikke problemet med domænetab, som påpeget af Niels Davidsen Nielsen (Kronik i Politiken d. 21. august 2001). Domænetab er det forhold, at hele områder overdrages til engelsk f.eks. i erhvervslivet, forskningen og højere uddannelser. Det problem, der opstår, hvis et sprog ikke længere kan benyttes i forskellige forsknings- eller erhvervs-sammenhænge, osv. Så sker der selvfølgelig noget med sproget. Eller det bliver

i hvert fald mindre. En lang række erhvervsvirksomheder i Danmark er allerede overgået til at have engelsk som deres hovedsprog. Som en virksomhedsleder (Jens Yde Jensen, direktør i Ericsson) udtrykker det vedrørende ansættelse af nye medarbejdere: "Engelsk er et krav. Dansk er en fordel". Så kan det vel egentlig ikke siges tydeligere. Var det så ikke klogt allerede nu at sikre, at medarbejderrepræsentanterne fortsat bliver i stand til at deltage i bestyrelsesarbejdet. Det vil nemlig i stigende grad komme til at foregå på engelsk. Skulle vi derfor ikke kvalificere alle her i landet til at kunne påtage sig den slags arbejde. Om ikke andet så for en sikkerheds skyld.

TILBAGE TIL FOLKESKOLEN

I forbindelse med denne artikel har jeg set på folkeskoleloven og bekendtgørelsen for engelskundervisningen.

Bekendtgørelsen for engelsk præciserer, hvad det er for formål og centrale kundskabs og færdighedsområder, der skal opnås ved engelskundervisningen. Spørgsmålet er, om det faktisk er muligt, med den engelskundervisning vi giver i folkeskolen, at opfylde den bekendtgørelse. F.eks. om følgende sætning er opfyldt: "Undervisningen skal give eleverne mulighed for at kunne bruge engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel...". En sådan sætning kan selvfølgelig fortolkes på flere forskellige måder. Min klare opfattelse er, at Folkeskolen ikke i tilstrækkelig omfang lever op til denne sætning. Og dermed ikke skaber mulighed for at alle folkeskoleelever vil kunne gebærde sig såvel i EU som i den globale verden.

Det skyldes måske, at der ikke i folkeskolens formål overhovedet er nævnt noget som helst om den internationale verden. Folkeskolens opgave er at medvirke til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling, erkendelse, fantasi og lyst til at lære. Herudover skal fol-

keskolen ifølge stykke 3 i formålsparagraffen: “Gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen”.

Det er selvfølgelig vigtigt, at vi opdrager til en forståelse for andre kulturer, samspillet med naturen osv. for slet ikke at tale om, at skolens undervisning og dagligliv skal bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati. Men det er ikke nok.

Vi skal også skabe forståelse for, at vi hænger sammen med andre lande. At vi f.eks. er en del af EU, FN, NATO osv. Var det ikke en ide at diskutere om folkeskolen skal uddanne folkeskoleleverne til også at kunne gebærde sig i den internationale verden. Så det vil blive en del af den ånd, hvormed vi opdrages i Folkeskolen.

Vi må skabe stærke danske borgere, der kan bevæge sig i det internationale samfund og præge det. Og vi må erkende, at det ikke kan lade sig gøre alene på dansk. Jørn Lund har klart en pointe, når han siger, at engelsk har erobret den plads, som latin tidligere havde blandt de lærde. Eliten skal nok klare sig. Nu gælder det også alle os andre.

Selvom vi tror, vi er gode til engelsk, så er kendsgerningen, at vi ikke er gode nok.

Der er stadig en del danskere, der hverken taler eller forstår engelsk. Bent Preisler har påvist, at ca. 20 pct. af den voksne danske befolkning har så ringe engelskkundskaber, at de ikke kan forstå de mange engelske ord, som svirrer rundt på TV, i reklamer og andre steder i dagligdagen – og derudover heller ikke kan begå sig på engelsk i samtale eller arbejdssammenhæng. Den højtuddannede del af befolkningen er godt med, hvad angår engelsk, selv om det gennemgående kun er på et tilstrækkeligt niveau for de unges vedkommende. Men der bliver virkelig tale om klassedeling i fremtiden, hvis det kun er eliten, der kan mestre fremmedsprog.

Også i EU-samarbejdet er det nødvendigt at kunne sprog. Som folkevalgt kan man benytte sit eget sprog, men kun ved de officielle møder, hvor der er tolkning. Det er at narre folk at sige, at man kan klare sig på dansk. Så vil man uden for salen i hvert fald kun kunne tale med danskere. Ikke med nogen fra de andre lande.

Vi opererer i dag i EU med 11 officielle sprog. Det giver 110 kombinationsmuligheder. Og der er selvfølgelig ingen tolke, der kan tolke mellem alle 11 sprog. Udvider EU med fem lande, så taler vi ikke længere om 110 kombinationer, men pludselig om 240. Og hvor mange portugisiske tolke kan polsk? Hvor mange grækere kan lettisk? Og hvor mange danskere ungarsk?

Allerede i dag er man derfor ofte nødt til at tolke mellem flere led. F.eks. når der tales græsk i salen, er det som oftest sådan, at den danske tolk oversætter fra den tolk, der oversætter det græske til engelsk – og så siger det sig selv, at der en gang imellem opstår nogle sjove situationer. Og mere alvorligt: At der opstår misforståelser. Det er derfor, jeg har foreslået, at engelsk gøres til et teknisk arbejdsprog. Hermed mener jeg, at vi stadig skal kunne tale på vort eget sprog, men at der kun skal oversættes til engelsk. Det er på nuværende tidspunkt nødvendigt at kunne tale og skrive på sit eget sprog, når man skal udtrykke sig nuanceret om komplicerede emner. Hvorimod det ikke vil volde de samme problemer, hvis vi bliver nødt til at lytte til eller læse en engelsk oversættelse. Med denne løsning får vi kun et oversættelsesled, Arbejdet bliver bedre. Og vi vil også kunne spare penge.

Hvad vi for alt i verden må undgå er, at de fem største sprog bliver de officielle sprog. Derfor må vi sige: Alle sprog eller ét! Ellers kan vi heller ikke beskytte det danske sprog! Den bedste måde at forsvare det danske sprog på i EU-sammenhæng er ved at indføre ét teknisk arbejdsprog for alle. Det vil på en gang fremme kvaliteten

af kommunikationen (fordi der ikke skal tolkes via et tredje sprog), det vil øge effektiviteten (fordi dokumenter og taler hurtigere vil være tilgængelige for alle) og det vil også spare en masse tid og penge for EU-systemet og skatteyderne.

Men dette kræver selvfølgelig, at danskerne bliver så gode til engelsk, at en sproglig barriere ikke er skyld i manglende deltagelse i internationalt eller europæisk arbejde. Så skulle vi ikke tage hul på den udvikling?

LONE DYBKJÆR F. 1940 I KØBENHAVN. MEDLEM AF FOLKETINGET FOR DET RADIKALE VENSTRE 1973-1977 OG 1979-1994. MILJØMINISTER 1988-1990. MEDLEM AF EUROPA-PARLAMENTET FOR DET RADIKALE VENSTRE SIDEN 1994. MEDLEM AF FORRETNINGSUDVALGET FOR EUROPEAN LIBERAL AND DEMOCRATIC REFORMIST GROUP. NÆSTFORMAND FOR UDVALGET OM UDVIKLING OG SAMARBEJDE MED SÆRLIGT ANSVAR FOR MENNESKERETTIGHEDER.